

Prof. dr. Marenglen VERLI

Drejt看 i Institutit të Historisë – Tiranë

I nderuar Zoti zëvendës ministër i Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë të Kosovës,

I nderuar kryetar i Akademisë së Shkencave dhe Arteve të Kosovës, akademik Rexhep Ismaili,

I nderuar drejtor i Institutit të Historisë, Prof. Dr. Jusuf Bajraktari,

Të nderuar kolegë,

Të nderuar pjesëmarrës në këtë simpozium, zonja e zotërinj,

Tubimi i sotëm, ky simpozium kushtuar jetës dhe veprës së akademikut të shquar Ali Hadrit, me rastin e 80-vjetorit të lindjes dhe gati 20 vjet pas ndarjes së tij nga jeta, në moshë fare të re (59 vjeç), është jo thjesht një homazh kushtuar intelektualit, historianit dhe vizionarit të shquar për zhvillimin e arsimit, kulturës dhe shkencës në Kosovë, veçanërisht disiplinave të albanologjisë. Evidentimi i veprës së

këtij babai të shkencave humane në Kosovë i bën nder albanologjisë, e veçanërisht historiografisë shqiptare në përgjithësi dhe na përcjell

njëherësh mesazhe të vyera në këtë stad të sotëm të zhvillimeve kombëtare e ndërkombëtare, vendimtare për të ardhmen e kombit shqiptar, për zhvillimin gjithëdimensional të gjithë botës shqiptare.

Veprimtaria e sotme e organizuar në bashkëpunim nga institucionet më prestigjioze të sferës intelektuale në Kosovë është, besoj, i pari i kësaj rëndësie, që ato organizojnë pas krijimit dhe njohjes masive të shtetit të ri, Republikës së Kosovës.

Çelja e veprimtarive të këtij viti nga Akademia e Shkencave dhe e Arteve të Kosovës, nga Instituti i Historisë dhe nga Departamenti i Historisë në Universitetin e Prishtinës, me këtë simpozium kushtuar jetës dhe veprës së akademik Ali Hadrit, është një gjetje e qëlluar, sepse vepra shumëdimensionale e tij është një busull e mirë për të orientuar autoritetet vendimarrëse të arsimit dhe shkencës në Kosovë, natyrisht edhe të institucioneve studimore dhe çdo studiuesi potencial, se ku duhet të orientojnë punën në të mirë të konsolidimit dhe zhvillimit sa më të shpejtë të Kosovës së pavarur, dhe si duhet t'i intensifikojnë proceset integruese me autoritetet, institucionet dhe studiuesit analog në Republikën e Shqipërisë në trevat e tjera dhe në mbarë botën shqiptare në përgjithësi.

Ali Hadri për ne në Shqipëri, e natyrisht edhe për ju kolegët e tij në Kosovë, personifikon shkencëtarin dhe patriotin, pionierin e arsimit, ideatorin e masivizimit të arsimit kombëtar dhe projektuesin e hapave të zhvillimit për historiografinë shqiptare në Kosovë, intelektualin e ndërgjegjshëm që, edhe pse arriti majat e karrierës në arsim (dekan i Fakultetit Filozofik të U.P.) dhe në shkencë (drejtor i Institutit të Historisë, në fillim Enti i Historisë së Kosovës dhe kryetar i Lidhjes së Shoqatës së Historianëve të Jugosllavisë (tetor 1977), përsëri e ruajti orientimin në kahjen e interesave të kombit të vet, duke pranuar me stoicizëm në vitet 80 diferencimin politik dhe presionin psikologjik, që ndoshta i shkurtoi edhe jetën.

Kam pasur nderin ta njoh akademik Ali Hadrin në maj të vitit 1980 në qytetin e "Bajram Currit", me rastin e një sesiioni shkencor kushtuar heroit popullor në 55-vjetorin e rënies, si edhe mu dha rasti ta fotografoj së bashku me Prof. Zekeria Canën etj., studiues nga Prishtina dhe me kolegët e tij të Tiranës Prof. Stefanaq Pollon, Prof. Kristaq

Priftin, Prof. Muin Çamin, Docent Burhan Çirakun etj. Atëherë kisha vetëm disa muaj që punoja në Institutin e Historisë, i përcaktuar si studiues i historisë së Kosovës dhe viseve të tjera shqiptare të shkëputura nga shteti shqiptar në vitin 1913, së bashku me disa moshatarë të mi, me të cilët krijuam në prill të vitit 1979, departamentin me të njëjtin emër.

Koha e shkurtër e njohjes nga afër me Ali Hadrin, atë ditë maji të vitit 1980, ishte megjithatë e mjaftueshme për mua për të simpatizuar njeriun hokatar e të lirshëm, gjithë gjallëri e energji. Por “vëllaçkon” do ta njihja më mirë në vitet që vijuan përmes veprës së tij, gjatë hulumtimeve bibliografike. Gradualisht për mua u formatua studiuesi më në zë i historisë në Kosovë, që detyrohej të jepte kontributin e tij që nga historia e lashtë e deri te ajo e shekullit XX, që në sinkron me kolegët e tij në Tiranë nuk nguronte të dëshmonte lashtësinë e shqiptarëve në Kosovë, prejardhjen ilire të shqiptarëve, përkatësinë ilire të dardanëve, zhvillimin dhe aftësinë e tyre shtetformuese, qëndrueshmërinë e mbretërisë së tyre, mandej të ngrinte në lartësinë e merituar epokën e Skënderbeut me një pasion që dukej sikur u bënte thirrje bashkëqytetarëve të tij të mësonin nga ajo periudhë e lavdishme për të realizuar aspiratën e kahershme kombëtare. Të njëjtën gjë bënte edhe kur trajtonte periudhën e Rilindjes Kombëtare duke nënvizuar programin e saj dhe realizimin e pjesshëm të këtij programi në vitet 1912-1913. E ç’mund të thoshte më hapur. Nuk ngurroi të trajtonte edhe periudhën midis dy luftërave botërore, të hidhte dritë mbi politikën e spastrimit etnik që institucionalizoi Beogradi zyrtar në Kosovë, mbi diskriminimin e gjithanshëm të shqiptarëve, nuk u tremb të kacafytej edhe për probleme të Luftës së Dytë Botërore e të lëvizjes antifashiste në Shqipëri e në Kosovë, në konferenca federative e ndërkombëtare me bartësit e tezave të historiografisë serbe etj., madje edhe kur këta ishin personalitete të regjimit si Svetozar Vukmanoviç -Tempo etj. Me kurajo shembullore Ali Hadri argumentoi shumëçka ndër të tjera vlerën e vendimeve të forumeve si Konferenca e Parë Themeluese e Këshillit Nacionalçlirimtar të Kosovës dhe Rrafshit të Dukagjinit (në Bujan 31.12.1943 – 2.1.1944) për sanksionimin e pozitës së barabartë të Kosovës me viset e tjera të Jugosllavisë, mandej u imponua në

botime kolektive si Enciklopedia e Jugosllavisë, për zërat që i përkisnin botës shqiptare etj. etj.

Monografitë dhe artikujt e shumtë studimorë të Ali Hadrit kanë qenë për mua dhe kolegët e mi të Institutit të Historisë, bibliografia e parë e domosdoshme për të filluar njohjen e historisë së Kosovës për periudhën pas vitit 1912.

Pa dashur të ndalem në veprën shumë të gjerë të Akademik Ali Hadrit, që do të trajtohet, besoj imtësisht në këtë simpozium shkencor dinjitoz, po theksoj vetëm përciptas se Ali Hadri ka kontribute të veçanta në ndërtimin e politikës arsimore e shkencore në Kosovë, veçanërisht në vitet 70, në masivizimin e arsimit në Kosovë, në zhvillimin në veçanti të arsimit universitar, mandej në orientimin dhe përgatitjen e një gjenerate të tërë studiuesish të rinj të historisë shqiptare, në forcimin e institucioneve që u bënë fidanishte e tyre, më tej në botimin, strukturimin dhe begatimin e revistave më të njohura shkencore të Kosovës ("Përparimi", "Kosova", "Gjurmime albanologjike", "Horizonte të historisë", "Vjetari i Arkivit të Kosovës"), në mbarëvajtjen e veprimtarive të tilla me rëndësi strategjike mbarëkombëtare si Kongresi i Unifikimit të Gjuhës Shqipe (1972), më tej akoma, në angazhimin për emancipimin e femrës shqiptare, në angazhimin për mbrojtjen e simboleve kombëtare, në trajtimin e çështjeve fetare etj. etj.

Vepra e Ali Hadrit, në segmente të caktuara të saj, ka ndodhur të kontestohet. Por po të mos harrojmë kur jetoi e punoi Ali Hadri, po të mos harrojmë se si ai e shfrytëzoi maksimalisht periudhën e viteve 70, kur trysnia mbi shqiptarët ishte më e vogël, po të mos harrojmë se ai Shqipërinë e pas Luftës së Dytë Botërore e shihte si shihet vendi amë, apo "Piemonti" (dhe për këtë i bëri lëshime disa tezave sot të paqëndrueshme të historiografisë së kohës në Shqipëri), po ta vlerësojmë jo për atë që nuk arriti të bënte e që sot mund të bëhet lehtë, por për atë që bëri më shumë se paraardhësit dhe se bashkëkohësit e tij, ashtu sikurse veprojmë edhe kur gjykojmë rilindësit dhe periudhën e tyre historike, atëherë do të jemi të bindur të gjithë për madhësitinë e veprës së Ali Hadrit për mbarëvajtjen e arsimit e të shkencës shqiptare posaçërisht dhe për të mirën e kombit shqiptar përgjithësisht.

Jo rastësisht, prandaj, Ali Hadri edhe u vu në shënjestër kur në Kosovë filloi revanshi serb për të gjunjësuar shqiptarët. Ai i kish shërbyer ngritjes së inteligjencies shqiptare në Kosovë, ai i kishte shërbyer ndërgjegjësimit masiv të bashkëqytetarëve të tij, ai i kish shërbyer historiografisë shqiptare, ai i kish shërbyer vendit amë, ekzistencën dhe forcimin e të cilit e shihte si domosdoshmëri për çlirimin e Kosovës, prandaj, për të gjitha këto, ishte i papranueshëm, për pushtetmbajtësit, për të gjitha këto u diferencua dhe u likuidua moralisht prej tyre si askush më parë.

Por vlerat nuk shuhen e nuk vdesin. Prandaj ne jemi sot këtu, pak ditë pas 17 shkurtit historik, ditës së shpalljes së Pavarësisë së Kosovës, për t'i bërë homazh shkencëtarit e patriotit të shquar dhe për të përfituar nga vështrimi mbi veprën e tij.

I uroj simpoziumit punë të mbarë!
Faleminderit!